

Битеурросей кенгеш Юрий КОКОВ: Алимлени илму ниетлери жашаугъа не къадар терк сингдирилселе, ол къадар игиди

Тюнене КъМР-ни Башчысы Юрий Коков «Робототехника кластерлени эмда автоматизацияланган системаларны мурдорларын жер-жерлени терк айнтыуу онлары» деген Битеурросей кенгешни ишине къатышханды. Ол Илму кюнине жораланганды эмда анга Москвадан, Челябинскден, Башха шахарладан, Къабарты-Малкъарны битеу институтларын да алимле къатышханды.

Кенгеш Информатика эм регионнга башчылык этунчо проблемалары жаны бла Къабарты-Малкъар илму арада бардырылганды. Ол башлангандан алгъа уа Юрий Александрович кенгешни ишине инновация, робототехника жаны бла илму жанылыкъларыны кермючю бла шагъарейленгенди. Анда уа табиьгъат эм техноген кыйынлыкъларда ачыгъанларны къутхарууда хайырланган техникадан башлап, эл мюлкде, ол санда терк бахчалыкъда, наша жыйгъанда керекли оборудованигъа дери да бар эдиле. Сёз ючюн, Таулада эм тау этекледе терк бахчалыкълыны Шимал-Кавказ илму излем институту «Садроботех» общество бла бирге терк бахчаларны минерал семиртигиле бла байкъландырган да хайырлангъан роботну кергозггендиле. Аны автору Аслан Заммоевди. Юрий Александрович, аны бла шагъарейленген, быллай техника бююнлюкде керек болгъанын чертгенди. «Былайда кеп сейир аппаратла бардыла. Жаланда быллай илму жангычылыкълар заман бла тенг барырга керекдиле, ансы бир затны жарашдырып, аны жашаугъа сингдиргинчи, кеч болурга, арта къалырга болукъбуз. Промышленность, институтла, илму, билим берюу да биригип, терк ишлерге керекдиле, жылла бла бир жерде атлап турмай», - дегенди.

Бир президентинде Илму эм билим берюу жаны бла советни жыйылуунда Владимир Путин илму къаралыбызны алгъа элттирге борчу болгъанын айтханын эсертгенди. «Къабарты-Малкъарны академиялы институтларны ишлеринде дисциплинала аралы тинтилеге энци эс бурганды. Россейни илмула академиясыны Къабарты-Малкъар илму арасы ма ол мурат бла къуралганды. Ол беш академиялы илму институтну бирикдиргенди эмда баш магъаналы илму

методика арагъа айланырга тийишлиди», - дегенди. Бююнлюкде РФ-ни Илмула академиясыны учрежденилары Россейни Илму организацияларны федерал агентствосуна (ФАНО) берилгендиле. Къабарты-Малкъарны илму арасы да анга киреди. Шёндюгю болумну эсге алып, аны баш магъанасы - илму тинтиулени мурдорунда инновациялы, конкуренциягъа чыдамлы экономика къураргъады, аны ышангылы айнтуун жалчытыргъады. «Биз сизден экономикада модернизация бардыруу, аны инновация модельге кечюрюу жаны бла предложение сакълайыбиз», - деп къошханды республиканы Башчысы.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жыйылыу

Жоллада къоркъуусуздукъну юсюнден тынгылы селешюу

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну башчысы Мусукланы Алий жоллада къоркъуусуздукъну жалчытыуу жаны бла правительство комиссияны кезиюу жыйылыуун бардырганды. Анда озгъан жылны эсеплери чыгарылганды эмда болумну игилендириу амалла белгиленгендиле. Кенгешге къауум министрстволаны, ведомстволаны, жер-жерли администрациялары эм жол службалары таматарлары бла келечилери къатышханды.

КъМР-де МВД-ны УГИБДД-сыны таматасы Юрий Бегилов билдиргенге кере, былтыр республиканы жолларында 716 авария болганды. Алада 828 адам ачыгъанды эм 168 ёлгенди. Бурунггу жыл бу керюмюде быллай эдиле: 775, 980 эм 184. Ала болум аз-аздан игиле тюрленип башлагъанын кергозггендиле. Алай саулай республиканы статистикасы игиленген эсе да, бир-бир районлада уа ол осалырак болгъанын туура этгенди докладчы.

Авариялары сылтаулары кепдио. УГИБДД-ны башчысы келтирген статистика шартлагъа кере, бек биринчиси - водителыны былхымсызлыкъларыды, машинаны мардасындан къызуу жюрююдою. Жоруукъланы сансыз этю, жолну терс жанына чыгыу да аслам халда этилген бузукълыкъланы санындады. Былтыр жоллада ёлгенлени тертден бири ма ол сылтау бла авария этгенди.

Къоркъуусуздукъну кючлендириу мадарларыны санындо жолну темир буруула бла экиге ёлоуно Юрий Бегилов артыкъда кыйматлыгъа санагъанды эм юлгюге Нальчикде Идаров атлы орамны келтиргенди. Анда бара тургъан машина жолну терс жанына кетсе да, башха жанындагы транспортха тиймейди. Бу амалны игилени быллай шарт кергозггенди: былтыр ол жолда терс жанына 25 машина чартлап кетгенди, аланы барын да буруу тийганды, ол кезуледе бир адам да ачымагъанды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

П.М.Ивановну «Къабарты-Малкъар Республиканы аллында кыйыны ючюн» орден бла саугъалауу юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Илму айнтыугъа уллу кыйын салгъаны эмда кеп жылланы ахшы ишленени ючюн Иванов Пётр Мацович – «Россейни Илмула академиясыны Къабарты-Малкъар илму арасы» федерал Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы Нальчик шахар, 2016 жыл 8 февраль, №14-УГ кыйрал бюджет илму учрежденианы председателин – «Къабарты-Малкъар Республиканы аллында кыйыны ючюн» орден бла саугъаларгъа.

Ю. КОКОВ

П.М.Иванов техника илмуланы доктору, профессорду, Россейни Илмула академиясыны Къабарты-Малкъар илму арасыны председатели, РФ-ни илмусуну сыйлы къуллукъчусуду. Илму ишин Пётр Мацович УССР-ни Илмула академиясыны Кибернетика институтунда башлагъанды. Къабарты-Малкъарда уа управленианы автоматизацияланган системаларын игилендириу амалларын излеу бла керешгенди. Ол тинтиулени мурдорунда 70-чи жылланы ахырында 80-чи жылланы башында СССР-де биринчи болуп Къабарты-Малкъар АССР-ни битеу районларында алынган шартланы жарашдырууу онлайн технологияларыны системасын хайырланганды.

Пётр Мацович Иванов КъМР-ни Жамауат палатасыны илму эмда билим берюу жаны бла комиссиясыны председателиди.

Хутуйланы Ханаяфийни кызы Светланаю «Къабарты-Малкъар Республиканы аллында кыйыны ючюн» орден бла саугъалауу юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Республиканы сауликъ сакълауу айнтыугъа уллу кыйын салгъаны эмда кеп жылланы ахшы ишленени ючюн Хутуйланы Ханаяфийни кызы Светланаю – Къабарты-Малкъар Республиканы Сауликъ сакълауу министрствосуну «Аллергиядан Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны Нальчик шахар, 2016 жыл 8 февраль, №15-УГ кыйрал бюджет сауликъ сакълауу учрежденианы баш врачыди, профессорду, медицина илмуланы докторду, Россей Федерацияны сыйлы врачыды, КъМР-ни Жамауат палатасыны сауликъ сакълауу демография политика эмда экология жаны бла комиссиясыны председателиди.

Ю. КОКОВ

Хутуйланы С.Х. Къабарты-Малкъар Республиканы Сауликъ сакълауу министрствосуну «Аллергиядан ауругъанлагъа багынуу къураган энчи ара» кыйрал бюджет сауликъ сакълауу учрежденианы баш врачыды, профессорду, медицина илмуланы докторду, Россей Федерацияны сыйлы врачыды, КъМР-ни Жамауат палатасыны сауликъ сакълауу демография политика эмда экология жаны бла комиссиясыны председателиди.

Къабарты-Малкъар Республиканы кыйрал саугъалары бла саугъалауу юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Кеп жылланы ахшы ишленелери эмда илму-педагог ишлерин жетишилми бардыргъанлары ючюн «Къабарты-Малкъар Республиканы илмусуну сыйлы къуллукъчусу» деген ат атаргъа:
Башийланы Къонакбийни кызы Светланагъа – бийик профессионал билим берген «Х.М.Бербеков атлы Къабарты-Малкъар кыйрал университет» федерал кыйрал бюджет билим берюу учрежденианы Филология институтуну орус тил эмда тиллени тинтиу кафедрасыны таматасына
Гукеев Владимир Мишаховичге - бийик профессионал билим берген «В.М.Коков атлы Къабарты-Малкъар кыйрал аграрный университет» федерал кыйрал бюджет билим берюу учрежденианы ветеринар медицинаны бла биотехнологияны факультетини

«Зоотехния» кафедрасыны профессоруну Дедков Георгий Владимировичге - бийик профессионал билим берген «Х.М.Бербеков атлы Къабарты-Малкъар кыйрал университет» федерал кыйрал бюджет билим берюу учрежденианы Информатиканы, электрониканы эмда компьютер технологияны институтуну микро- эмда нанoeлектрониканы физика мурдорлары кафедрасыны профессоруну
Нагоев Залимхан Вячеславовичге – «Россейни Илмула академиясыны Къабарты-Малкъар илму арасыны Информатиканы, регионлада оную этунчо проблемаларыны институту» федерал кыйрал бюджет илму учрежденианы директоруну къуллугъун болжалды халда толтургъанна.

Ю. КОКОВ

Нальчик шахар, 2016 жыл 5 февраль, №13-УГ

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны БУЙРУГЪУ

Нальчик шахар округну Акъ-Суу элини тийресини бир кесегинде малла къутурган ауруудан ауругъанлары ачыкъланган эмда жукъгъан ауруу жайылмазча профилактика мадарла этилген кезууден сора 60 кюн озгъаны бла байламлы Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

«Нальчик шахар округну Акъ-Суу элини тийресини бир кесегинде бир къауум ишлеге чек салынуу (карантин тохташдыруу) юсюнден» 2015 жылда 2 декабрьде чыгарылган 164-ПГ номерли буйругъу ючюн тас этгенге санаргъа.

Ю. КОКОВ

Нальчик шахар, 2016 жыл 5 февраль, №3-ПГ

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны БУЙРУГЪУ

Бахсан районну Куба-Таба элини тийресини бир кесегинде малла къутурган ауруудан ауругъанлары ачыкъланган эмда жукъгъан ауруу жайылмазча профилактика мадарла этилген кезууден сора 60 кюн озгъаны бла байламлы Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

«Бахсан районну Куба-Таба элини тийресини бир кесегинде бир къауум ишлеге чек салынуу (карантин тохташдыруу) юсюнден» 2015 жылда 2 декабрьде чыгарылган 165-ПГ номерли буйругъу ючюн тас этгенге санаргъа.

Ю. КОКОВ

Нальчик шахар, 2016 жыл 5 февраль, №4-ПГ

Билдирюу

«Заманнга» жазылыргъа энтта да онг барды

Хурметли жамауат!

Бир торлю керти сылтауу бла сиз 2016 жылны биринчи жанымына «Заманнга» жазылмай къалгъан эсегиз, халны тюзетирге онг барды.

20 февральгъа дери жазылынуу жарашдырсагъыз, ана тилибизде чыккъан газетни 1 мартдан алып башларыкъсыз. Тюрт айгъа жазылынуу багъасы – 559 сом 92 капекди.

Бизни индексбиз - 51532

Юрий КОКОВ:

Алимлени илму ниетлери жашауга не кьадар терк сингдирилселе, ол кьадар игиди

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Ол инновация политика жаны бла программала, планла кеп болганларын, алай ала алыкча экономиканы айнытууга уллу себеплик этмегенлерин чертгенди. «Былайда энта бир затны юсюнден айтырык эдим: проблеманы ангылаудан аны тамамлауга, кетеруге кечерге заман жетгенди. Сёз илмуну, производствону, бизнесни араларында байламлыккылары ючлеуно юслеринден барады. Аланы арасында болгъан тыйгычыланы жок этерге тийишлиди. Жаланда алай бла кьурааллыккыбыз биз инновациялы экономикамы», - дегенди.

Юрий Кокон 2030 жылгъа дериди Кьабарты-Малкьарны инновация жаны бла айнытууну стратегиясын жарашдыргъа кереклисин да айтханди. «Аны магъаналыгын ангылатыр кереклисин да болмаз. Сиз бу иште тирки кьатышырыз деп ышанам», - деп кьошханды.

Сёз КьМР-де промышленный кластер кьурауу юсюнден да баргъанды. Юрий Кокон оюм этгенича, республиканы ол жаны бла битеу онглары бардыла: тинтиле бардырыладыла, инновация проектле жарашдырыладыла. Аланы сингдирилча промышленный предпринятила да бардыла. Республиканы башчысы Правительствогъа 2017 жылда Кьабарты-Малкьарда энчи илму экономика зона кьурауу жаны бла конкурска кьатышырча битеу заявкала, керекли документле хазырларгъа буургъанды.

Юрий Александрович са-

угъасыз келмегенди. Ол Россияны илмула академиясыны Кьабарты-Малкьар илму арасыны директору Пётр Иванов кеп жылланы бет жарыккылы ишлегени, илмуну айнытууга уллу кыйын салганы ючюн «Кьабарты-Малкьарны аллында кыйыны ючюн» орден бла саугаланганын билдирип, аны анга бергенди.

Андан сора да, «Кьабарты-Малкьарны илмусуну сыйлы кьулукчусу» деген сыйлы ала лага тийишли керюлген алимлени алгышылаында, ол санда Кьабарты-Малкьар кьырал университетни орус тили бла битеуно азыкознанияны кафедрасыны башчысы Башийланы Светлананы, Кьабарты-Малкьар кьырал аграрный университетни зоотехния кафедрасыны профессору Владимир Гукъевни, КьМР-ну микро-эм нанозлектрониканы физикалы мурдоруну кафедрасыны профессору Георгий Дедковну, Информатиканы эм регионнга башчылыккы этиуну институтуну башчысы Заур Нагоевни да.

Ызы бла Пётр Иванов доклад этгенди. Ол республикада илму учреждениланы бирикдирилгенлери магъанасын, жер-жерлени айнытууга инновациялы технологияланы синдириуну, Кьабарты-Малкьарда инновациялы экономика кьурауу, илму кадрланы хазырлауу, илму-излем ишни ача бла жалчытууну проблемаларыны юслеринден айтханди.

Пётр Мацович КьМР-ни энчи илму экономика зонаны эм промышленный кластерни кьурауу, промышленностьну артыкда

файдалы бөлуюню – робототехниканы – айнытуу жаны бла онгларыны юслеринден кесини оюмун айтханди. «Кепле биз аллай кластер кьурааллыгыбызгъа, робототехника бла кьорешаллыгыбызгъа ийнанмайдyla. Регионланы ол жаны бла онглары болмагъан сунадыла.

Алай Кьабарты-Малкьарда уа вычислительный техника жаны бла ара озгъан ёмюрно 70-чи жылларында окуна кьураалгъан эди, он жылдан а СССР-де биринчи болуп, бизде автоматизацияланган система жарашдырылгъан эди. Сёзсюз, кюч салып кьорешек, битеу муратларыбызгъа жетиширге кьолубуздан керликди», - дегенди ол.

Илму кадрланы хазырлауу юсюнден айт, Пётр Иванов бююнлюкте Москвада Буман атлы кьырал техника институтда Кьабарты-Малкьардан 50 фахмулу жаш бла кьыз окугъанларын билдиргенди. «Ала тыш кьыраллагъа кетмез, Кьабарты-Малкьаргъа кьайтыр ючюн тийишли онгла берирге керекди, ол санда илму бла кьореширча», - дегенди.

Докладчы инновациялы экономиканы юсюнден да кесини оюмун билдиргенди. Ол тыш кьыраллада аллай энчи министрства, хар кьырал структурада кенгешчиле окуна болгъанларын белгилеп, Россияда да аллай энчи орган керек болгъанын чертгенди. «Мен аллай араны Кьабарты-Малкьарда кьурагъа предложение этеме», - дегенди.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Жыйылыуда РФ-ни МЧС-ини робототехника жаны бла илму-излем арасыны башчысы Сергей Цариченко да селешгенди. Ол а робот технологияланы министерство биринчи кере 1994 жылда Саров шахарда атом станцияда аварияны кетерген кезиуде хайырланганын билдиргенди. «Андан сора министрствода энчи структура кьураалгъанды эмда робототехниканы айнытууга баш магъана бериледи. Ала асламында адамны жашауна, саулугъуна кьоркьуулу жерде кутхаргъанын билдиргенди.

«Старт Капитал» инвестиция фондуна келечиси Людмила Голубкова уа инновациялы технологияланы жашауга сингдируу, турлю-турлю федерал программалагъа кьошулуу бла байламлы проблемаланы юслеринден айтханди.

Кенгеш эки кюн баргъанды. Аны Илму организацияны федерал агентствосу (ФАНО), Россияны илмула академиясы эмда Информатика эм регионнга башчылыккы этиуну проблемалары жаны бла Кьабарты-Малкьар илму ара кьурагъандыла. Тюне уа «Интеллект экономиканы кьурагъанда эксперт системаланы хайырланыуу» деген темага семинар эмда «Илму жангычылыккы эми бийик технологиялы илму жангычылыккы Арап Эмиртланы рыногуна чыгарыууу жангы мадарлары» деген темагъа «Тегерек стол» да бардырылгъанды.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Парламент

Ветеринарияда жалны тюрлендирир мурат бла

КьМР-ни Парламентини спикери Татьяна Егорованы башчылыккында законла чыгарычу органы президентимуну кезиуно жыйылуу болгъанды.

Аграрный политика, экология, табиगतтаны хайырланыуу эм жер бла байламлы халла жаны бла комитетни башчысы Мокьаланы Кемал «Ветеринарияны юсюнден» республикалы законнга тюзетиуле бла шагъырей этгенди. Ол ««Ветеринарияны юсюнден» РФ-ни законна эмда РФ-ни бир-бир праволу актларына тюрленуле кийируно юсюнден» закон бла келишдирилгенди.

Документ бу сферда халланы талландырыр, федерал праволу актланы халкыла аралы излемле бла келишдирир мурат бла жарашдырылгъанды. Ол санда тюрленуле Битеудуния сатыу-алуу организация (ВТО) бла этилген кели-

праволу базаны иглендирирге, маллагъа жулкьан аруула жайылган кезиуде тийишли мадарла толтурууга, ырахын малланы кьыралгъа келтиргенлени жолларын кесерге, кеси мюклерибизге административ чьураууны азайтырга онг берликдиле.

Президиумда федерал законланы проектленине, законодательный башламчылыккылагъа, РФ-ни башха субъектлеринден законла чыгарычу органына обращениеларына эсгертиуле этилгенди. Ол санда «РФ-де граждандланы социальный жумушларын тамамлауу юсюнден» федерал законнга тюзетиулеге кьаралгъанды, РФ-ни Административне бузулкьулканы кодексини 5.35-чи статьясына тюрленуле тинтилгенди.

КьМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Мени элпирим

Ахшылыккыны сурамай этиу – адетиди

Миллетибизде туугъан жерини, халкыны атын айтдырган адамларыбыз бардыла. Мен жашаган Тёбен Чегем элде уа аллайла, насыпха, аз туюлдуле. Ала шёндю турлю-турлю кьулуккъада ишлеп, бийик жетишимле болдургъандыла, алай туугъан журтларын унутмай, керек болса, жамаутха билеклик этедиле.

Алай адамлыккы шартлары ючюн эл да алагъа хурмет этеди, баш урады. Аладан бир кьуумуну атларын сагъынырга сюеме: Хочуланы Мазан, Кьонаккылы Салих бла Хасан, Макьитланы Элдар, Габоляны Разият эм башхала. Тёбен Чегемни школун бошагъанлары арасында уа миллетибизни битеу кьыралгъа, дуниягъа белгили этгенле да бардыла, ол санда Кьулийланы Къайсыны, Акъкьызыланы Якуб, Черкесланы Тахир. Аланы юслеринден мен башымы ёрге кетюрюп, ёхтемленип айтмак.

Макьитланы Азнорну жашы Талипни юсюнден энчи билдирирге сюеме. Алгъараккъада

Ол миллетибизни культураны сагъланууна да эс бергенди турады. «Къайсынга жоз атлам» деген хунаны кьурулушуна да болушлуккы этгенди. Дагъыда белгиле суратчы Акъкьызыланы Якубну музейин ишлетирге ырыскысын кьошханды.

Тёбен Чегемде сабийле, спорт бла хазна сюйгенлерича кьорешалмай, кыйналып тургъандыла. Ол жарыууно керюп, Талип Азнорвич жаш тёлуге жараула бардырырча онгла тапдыргъанды. Ахшы ишлери бир заматкада жазып бошааллыккы туюлюсе.

Аны энта былай бир иги ышаны барды: ол керти шу ёхлуккы жорюте биледи. Бююнлюкте Талипни иши кеп болгъанлыккыгъа, ол туугъан жерин унутмайды, Тёбен Чегемге терк-терк келиучюдю. Биз анга саулуккы, насып тилей, мындан арысында да уллу жетишимле тежейбиз!

БАЙТУУГЪАНЛАНЫ Исмийла. Тёбен Чегемни орта школуну окуучусу.

Жоллада кьоркьуусулуккыны юсюнден тынгылы сёлешу

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Болуму иглендирирге фото-видеофиксацияны кийируу да иди кьошумчулуккы этгенлени чертгенди Бегидов. Алай былайла оборудовани салынган жерледе жолланы жарытырга кереклисин да эсгергенди ол. Ансыз, жарытууга, бузулкьулканы төртден бири тохташдырылмай кьыладыла деп, жер-жерли власть органланы себеплик этерге чакъыргъанды.

Сагъынылган оборудовани «Кьоркьуусуз республика» деген программаны чеклеринде сингдириле барады. Аны КьМР-ни Транспорт эм связь жаны бла кьырал комитети бардырады. Быйыл хайырланырга энта да 74 жангы прибор берилликди. Ала кеслери да шёндюгюледен эсе кьыйматлы болуукъдула.

Аварияланы сылтауларыны юсюнден кьайтарып айтханда, докладчы терсликни барын да жаланда водителлени боюнларына салып кьорьгъа жарамгъанына эс бургъанды. Был-

тыр машиналары чархларыны тюбюне 178 жолучу тиюгенди, аладан 53-сю ёлгенди. Ол санда 49 адам жолдан ётеме деп, аны эркин этилмеген жерине чыгып алай жоюлгъанды. Жоруккылы толтурсала, ол адамла сау кьаллыккы эдиле. Бу жаны бла хал бегирек да Нальчикде, Бахсан, Прохладна эм Чегем районлада осалды.

Ахырында Юрий Бегидов руль артына кеф болуп олтургъан водителлени хаталарындан нелляй бир авария болгъанын билдиргенди. Былтыр машинаны ичип жорютген 4 минг адам тутулгъанды. Аллайланы хатасындан 33 авария болгъанды, алада он адам ёлгенди эмда 26-сы ачыгъанды. Эсепге туюшен битеу жол транспорт кьаугъаланы санында быллайла төрт процентден асламысын тутадыла. Сёз ючюн, саулал Россияда ол он процент болады, СКФО-да уа - 7,6 процент.

Ызы бла бир-бир министрстволаны бла ведомстволаны келечилери жоллада жорюуде

кьоркьуусулуккыны жалчытуу туюбюне кьыйын болууланы профилактикасы жаны не бла не мадар этилгенин билдиргенди. КьМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла кьырал комитетини башчысыны орунбасары Кьонаккылы Хасан газетледе, телевиденияда эм радиода бу жаны бла не турлю материалла басмалана тургъанларын туура этгенди, ГИБДД берген социал видеоорликке дайым кергюзтолгенлени да чертгенди. Кьурауучуа профилактикагъа, жоруккылагъа юйретууге жораланган материалны хар кюн сайын керюрге болуукъдула телевиденияда.

Газетледе уа терели рубрикала бла тийишли билдириуле этилгенлей турадыла. РФ-ни Сюд приставларыны Кьабарты-Малкьарда управленийасын таматасыны орунбасары Олег Эфендиев тазирлени жыйыуу жаны бла иш не халда болгъанын билдиргенди. Ол айтхангга

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

кёре, былтыр келген бегимлене саны бурунчу жылдан эсе асламыраккы болгъанды. Алай бла 2015 жылда битеу да 68 минг документ туюгенди. Аладан кеп кьалмай 60 минги тамам этилгенди. Эфендиев айтхангга кёре, энди сюдно оюноу бла ахчаны бузулкьулуккы этген адамны банкда счётундан окуна тыяр-бу болуукъду.

Очтё кезиуде бу амал бла 15 минг бегим тамам этилгенди. Аны юсю бла он миллион сом жыйылгъанды. Тубеишуде дагъыда жоллада болуму иглендириуну башха амаллары да сюзюлгенди. Комиссияны кьуумуну кирген министрстволаргъа, ведомстволаргъа эм службалагъа Мусу-кланы Алий кьоркьуусулуккыны жалчытууда уллу кёллююкге жер болмазгъа кереклисин эсгертип, тийишли буйруккыла бла рекомендацияла этгенди, белгиленген борчланы тамамлауу уа узакк болжалгъа салмазгъа чакъыргъанды.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

СЫНАУ

Школчуланы тартынууларын бла хунерлерин ачыккыларча

3 февральда Кьабарты-Малкьарны кьырал университетинде, Ана тилин кюнөне жоралап, школчуланы арасында орус тилден ачыккы олимпиада бардырылгъанды. Ол «Мы россияне!» деген орус тилден бла маданиядан фестивалны чегинде кьураалгъанды.

Олимпиадагъа республиканы 99 школдан тамата класслада окугъан мингден артык жаш адам кьатышханды. Ол кюн школчулагъа тюбеп, керек затларына кьарап, волонтерла болушлуккы тапдыргъандыла. Эки сагъатны ичинде окуучу орус тилден берилген ишни тамамларгъа тийишли эди. Ол а тынч туюлю эди. Озгъан жыллада этген программаларын эсге туюшоруге керек болгъанды.

Задание кьыйынча керюнген эсе да, тюз жазгъанма деп ышанам. Олимпиадагъа кеп заманын аны тынгылы хазырланганма. Аны ючюн алчы жерледен бири меники болуугуна ишекли туюлюле. Мени мурагъа - мектепни бошагъанлай, университетте окургъа кирирге, - дейди Чегем шахарны 1-чи номерли орта школуну келечиси Фатима Нахушева.

Олимпиадала окуучуланы билмилерин, ол санда илму, чыгъармачлыккы жаны бла да кьайсы жанына тартынганларын ангыларгъа болушадыла. Фахмулу сабийни школдан тышында билимин ёсдюрюрге керекди. Ол иште аллимле, специалистле да уллу себеплик этерикдиле, деп билди-

реди КьМР-ну профессору Башийланы Светлана.

Ол кюн олимпиададан тышында устазлагъа деп «Орус тилден бла адабиятдан юйретууну качествосун иглендирирча амалла: аны бла байламлы проблемала эм алыны тамамлауу» деген темагъа да семинар болгъанды. Анга 102 устаз кьатышханды. Жыйылгъанлагъа лекцияны Башийланы Светлана бла устаклыккы жаны бла билимин тохтаусуу айнытуу араны таматасы Джабурбемезланы Мадина окугъандыла. Мында онбиринчи класслада окугъанланы

ЕГЭ-ни аллында жазгъан ишлерине да кьарап, халатланы сюзгендиле. Устазла школлада орус тилден дерслени магъанасын юсюнден да селешгендиле.

Олимпиадада хорлагъанлагъа уа, сёзсюз, орус тилин грамматикасын иги билгенле, соруулагъа толу эм ангыларча жууапла бергенле саналлыккыдыла. Биринчи жерлеге чыккыланлы уа сыйлы дипломла эм грамотала бла саугаланарыккыдыла.

Бизни корр.

Жангыртты

Гидроагрегатны тохтатхандыла

Бу кюнледе «РусГидро» компанияны Кьабарты-Малкьарда бёлуюно специалистлери Кьашхатауда ГЭС-де 21,7 мвт электрокочу чыгаргъан гидроагрегатладан бирин тохтатхандыла. Аны бла анда кезиуно ремонт ишле бардырыллыккыдыла, деп билдиргенди бёлуюно пресс-службасындан.

Бу ишлени кезиуонде энергетикле ол агрегатны толусулай чачып, ичинде тозурагъан кесеклерин жангыларына алышындырылыккыдыла. Белгиленген жумушлары барын да быйыл 25 мартха дериде тамамлап, ызы бла ол оборудованины хайырланырга берликдиле.

Ишлени асламысын «Гидроремонт ВКК» компанияны специалистлери этерикдиле. Ары дагъыда агрегатны чыгаргъан АО НПО «ЭЛСИБ» заводну келечилери да кьатышырыккыдыла.

Бу оборудованине хайыр-

ланууга биринчи кере 2010 жылда берилген эди. Шёндюгюле жалаанда бир кере этилгенди. Бююнлюкте ол ишлеган заман 17 минг сагъатдан атлагъанды. Аны кезиуонде ол 388,7 миллион киловатт-сагъат электрокочу чыгаргъанды.

Бёлуюно станцияларында быйыл жангыртуу ишлеге 64 миллион сом кьоратылыккыды. Анга турлю-турлю оборудованигъа тынгылы эмда кезиуно ремонт этилликди.

Бизни корр.

БЕГИМНИ ПРОЕКТИ

Кир-кипчикке салынган налог

Россияда кир-кипчикни жыйыуу бла аны чыгарыууу системасы тюрлениркиди, алай эсе уа, ол жумуш ючюн хакъ алыу да жангыча тергелликди. Аны юсюнден Правительствоу бегимини Кьурулуш эмда жашау журтла-коммунальный мюлк министрствогъа жарашдыргъан проекти сюзюле турады. Басмада анга кир-кипчикге салынган налог деп атагъандыла.

«Бир турлю жаны налог кийирилмейди», - дейди Кьурулуш эмда жашау журт-коммунальный мюлк министрствосуну орунбасары Андрей Чи-

бис. -Сёз кир-кипчикни жыйыуу эмда аны утилизациялауу жаны бла хакъны башха турлю теугеюно юсюнден барады.

Жангылыккыны юслеринден айтханда уа, биринчиден, кир-кипчик ючюн тергелген хакъны ёлчечи телуе кьагъытлада энчи тизинде жазылырга керекди. Ала алгын да жиберилгенлей тургъандыла. Энди алагъа жашау журтланы кереклерине эмда ремонтларына алынган хакъ да киреди.

Экинчиден, кьалган-кьулгъанланы жыйыуу эмда ташуула да энчи халда сайланган регион оператор кьореширге

керекди (шёндю ол жумушну управланиялы компанияла кеслери бардырадыла).

Ючюнчюден, ол жумуш ючюн хакъны энди фаратны уллулугуна неда гитчелигине кёре угъай, анда жашагъанланы санына кёре тергерикдиле. Бир-бирлеге, сёз ючюн, жангы кеслери тургъанлагъа, ол иги окунады.

Кьурулуш эмда жашау-коммунальный мюлк министрствода айтханларына кёре, жангы система 2017 жылда ишлеп башларгъа болуукъду.

Редакцияны кыонагы

Мирный элде жашаган таулу кызы Хайырланы Айсураат музыкантты. Аккордеонда согарга юйренир ючюн, музыка школгга алты жыл жюрюгенди. ызы бла төрт жыл СКГИИ-ни структурасына кирген культураны бла искусстволаны колледжинде, беш жыл а Искусстволаны Шимал-Кавказ институтунда окуганды. Бусагатда Айсураат сагынылган учрежденияланы экисинде да устазды. Андан сора да, Нальчик шахарны экинчи номерли эм Яничкой элли музыка школларында ишлейди.

«Музыка чексиз дунияды, анга хар зат да сейиргу манга»

-Ачык айтханда, таулу ата-анала сабийлери музыкантла болсала сыймейдиле. Сени сайлауунга юйдегилеринг ыразы болганмыдыла?
-Угъай. Анам Зарият врач болсам сюе эди, алай мен адамга укол этгенгерине окуна кыарайлмаймы. Алай дагы музыка ан аман хайырындан болганма деп айтталыкма. Ол кыбузда бек уста согъады. Атам Джунус а халк жырлары биледи, тойлада жырлайды. Шалушкада музыка школ ачылганда, кыбузчу болурга итине эдим, алай анга юйретегенлери ючюн аккордеонга жюрюк башлаймы. Инструментин - улуу, ауур, мен а - гитчик, аны кетиралмай, кыатында тобукъланып сокъганым эсимдеди. Артада ёсюп, кыары алганымдан сора кючюм толусунай жетип башлаган эди.
Бусагатда шарт айтталыкма: макъамсыз бир кюн да жашаилык тойолме. Шопен, Бах, Рахманинов бек сыйоген композиторларымдыла. Эстрададагы да тынглайма, Ани Лоракны, Полина Гагаринаны чыгармачылыкларын жаратамы.
-Халк жырлары, таулу макъамлары уа билемсе?
-Аккордеонга жюрюгенле классика музыканы окуйдула, алай мен миллет макъамга кеси аллыма юйренингем. Шимал Кавказда миллет кыбузуна фестивалында район ансамблде сокъганма.
-Сен институтну халк инструментлери эм дирижирование факультетлери кызыл дипломга башгаанса, экинчи номерли музыка школда халк инструментлери оркестрини дирижерса. Анда ишинги юсюнден да айтсанг эди.
-Экинчи дирижеру. Биринчи дирижер а Геннадий Павлович Бобуринди. Бу школду директору Османланы Марьяна Николаевна мени ишге чакырганында, бир кесек арсарлы болган эдим. Алай бек

сейир сынау болганды. Ачык айтханда, аккордеон манга дирижированиядан эсе жууукту. Музыка чексиз дунияды, анга хар зат да сейирди манга. Бусагатда гитарага юйрене турамы. Сабий жылларымда вокалдан дерслеге жюрюгенге, шендо да жырларга бек сюеме.
-Не заманда солуйса?
-Солургга заманым жокъду, төрт ишни тынгылы тамамларга кюрешген алай тынч туююлду. Жаланда музыкадан сора башка затлагга да барды сейирим. Саулук бла байламлы газетледе статья, китапла окуймы, халынгы, сыфатынгы таппай тутар ючюн, ашы кыалай хазырларга кереклисине эс белеме.
-Таулу сабийле кел салып окуймудула?
-Жарсыугга, бираз жюрюк, тохтап кыладыла. Мен анга бек жарсыйма. Музыка - ариулукту, культураны кесегиди, сабий экономист, юрист, математик, жазычу болукъ эсе да, керекди анга ол.
Мусабег Медагаевич Медагаевич экинчи атам санаймы, ол манга аккордеонну жашырылганын ачканды Яничкойну музыка школуну директору Аналаны Зухра Амурбиевна уа экинчи атамчады. Ишинги суйсенг, усталыгынг бла сени байлаган адамлагга да сый-хурмет этесе.
-Сахнадан кыоркымсыз?
-Концерт башлангынчы битеу артистле да тынчылыкларын тас этедиле. Алай концерт-кыуанчды. Окугъган жылларымда экзаменден бек кыоркуучу эдим, билгеними да унутуп кююп. Алай эки кызыл дипломга жеткенге.
-Сен сыйоген ишинге уруналлыкмы эдинг?
-Хар адам да жаланда жореги тарткан зат бла кюреширге керекди. Мен, аккордеондан сора да, гитара бла фортепиано согъамы. Мындан ары да билгеними ёсдюрюр муратым барды.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият. Сурат авторнуду.

МАГЪАНАЛЫ ТЕМА

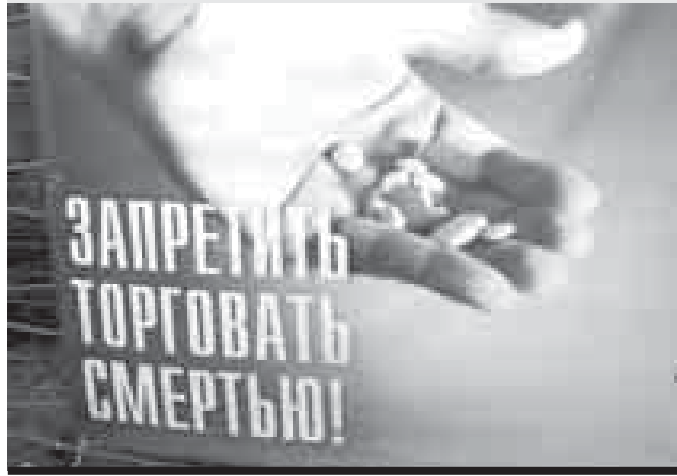
«Бек осал ишлени баш сылтауу - ичги бла наркотикле»

Эсепге алынган дарман

«Лирика», «Дезоморфин», быллай башка дарманланы да саулукуга багарга угъай, кеф болур ючюн хайырланганла, жарсыуга, кёпден-кёп болуп барадыла. РФ-ни Наркоконтролюну Кыабарты-Малккарда Управлениясында бизге билдиргенерича, 2013 жылда беш айны ичине Кыабарты-Малккарга «Лирика» дарманны 10 минг упаковкасы келтирилген эди. Республикада уа ол керек болган саусузла эки жюзге да жетмейдиле. Да сора аптекалада ишлегенле, предпринимательле адамлагга керек болмаган дарманны келтирип, кеслерине кыоранчы этедиле? Не хазна!
Наркоконтрольдэн бизге айтханларыча, бу дарман ахырда алмаган, бир рецент да жазмаган саулуку саклауучу учрежденияла да бардыла. Болсада аны ичгенлени арасында таксистле окуна болганлары ачыкъланганды.
УФСКН-ны пресс-службасыны таматасы Наталья Маршенкулова бизге билдиргенича, былтур ноябрь айда «Лирика» бир жылгга наркочас сатылганы борчул халда эсепге алынгыргга тийишли дарманланы тизмесине кийрилгенди. «Биз алай этилер ючюн кеп жылланы кюрешгенбиз. Энди аптекалада аны рецептсиз сатарга жарамдайды», - дегенди ол.
Алгъаракълада «Лириканы» аптекалада букъдуруп сата эдиле. Нальчикде аны кайда табарга болгугун наркоманла уста билгенди. Сёз ючюн, 2013 жылда шахарда аллай жети жер жабылганды. Нальчикде Толстой орамда наркопо-

Наркотикле, ичги, адамны башын хайран этген башка затла да битеу аманлыкъланы, кир, кызуу ишлени башламчыларыдыла. Жарсыуга, бу уу бизни элерибизге жетип, жаш адамларбызын бузганды, алага миллетде, халкда бир заманда да болмаган сылык ишлени эдиргенди.

Жангы жылны байрамында республиканы элдеринден биринде жаш адам анасына зорлуку сынатып элтюргени келлени титиртенди. Акъылы, сезими таза адам анасына угъай, тапымаган тиширгуга окуна быллай кыйынлыкны сынаттырык туююлду. Айтуула кёре, ол жаш наркотикден, энчи уа уулу дармандан эсирип эди, алай официалый халда энчи служба алыкка аны сылтауун тохташдырмагандыла.

лициячыла ачыкълаган мекамны ичине кирип амал окуна болмаганды: темир эшикте аха сыйынырча бир тешикчицен башка жукъ да жокъ.
Ууну саткан адам аны ичине олтуруп, эшикчени ачып да кыйналмаганды. Наркоманла быллай жерле-ни бек терк табдыла, ала-ны навигаторлары болган сунарса, дейдиле наркопо-лициячыла. «2014 жылда кыураалган аманлыккы кыаууну жолун кесгенбиз. Анга 11 адам кире эди. Ала психотроп дарманланы, ол санды «Лириканы», «Золдарины», башаларын да келтирип сатханлары тохташды-

Битеу аурууланы кыозгагъан «Лирика»

Бу дарман адамны саулукуна кыаллай заран салады, аны ичген, андан эсирген кесин, жуууклары да нек танымай башлайды? Алгъаракълада Черкескде 27-жыллык жаш адам наркотикледен эсирип, ол а «Лириканы» ичгенине ишеклик барды, эгечин бичакъ бла уруп элтюргенди, анасын жаралы этгенди. Атасына уа пневматика кероходан бек аздан беш кере атырганды.
Врачла айтханларыча, «Лирикага» адам терк окуна юйренип, ансы болалмай кылады. Биринчиден а, ол эпилепсияга кыажаруу манча чыгарылганды, алай анга артык бек жарамгы аны ачыкъланганды. Аны мардасындан кеп ичгенни уа башы хайран болады, кыуруда жукъусу келеди, тынчылык таппайды, ачыуланганлай турады, жашаудан тыюлгоеди. Андан сора да, адамны кезлери аман кёрип башлайдыла, жюрюшю тыюлгоеди.
КьМР-ни Наркодиспансерини баш врачыны орунбасары Ольга Удалова бизге айтханыча, бюгонлюкде республикада «Лирика» дарманга юйренип, аны наркотикчи хайырланганла бардыла. «Бек аздан ала 16-дыла. Дарманланы мардадан иги да оздуруп ичгенлени саулукулары осалгга кетмей кыалмайды: жорек-кыан тамырлары, нерва системалары, аш орунлары да бузулдыла.
Ала гепатит, миокардит ауруула табдыла, буйреклери, бауурлары ауурдула, кезлери аман кёрип

башлайдыла. Аны бла бирге уа адамлыккы ышанлары да алышында, психикалары бузулады. Адам кесини энчи шартларын, ич дунясын, ич кюнчю да тас этеди», - дегенди ол бизге.
Ольга Николаевна айтханыча, дарманладан эсирген адам кесини халине, этген ишлерине да тюз багга бералмайды. «Ол кезиуде уа аманлыккы этерге да угъай дерик туююлдоле: ала не этгенлерин-кыалганларын ангыламайдыла. Аллаийла кыйсюз, огъурсуз боладыла.
«Лириканы» энчи алып айтханда уа, адам анга терк юйрениди, андан сау болур ючюн а кеп заман керекди. Бюгонлюкде кыураалда болган законлагга кёре наркоманнга ол кеси ыразылыккы бермесе, зор бла багарга жарамайды. Жуууклары, ахулары адамларын сау этерге сыйселе да, ол кеси унамаса, биз жукъ да эталмайбыз. Алай наркоманла уа сау болурга артык бек ашыккымайдыла, ала кеслерини жашауларына ыразыдыла», - дейди ол.
«Аптека наркомания» уа кыуру Кыабарты-Малккарны неча Шимал Кавказы проблемасы туююлдо, ол битеу кыураалда да барды. «Ала бир бирлерин Интернетде бек терк табдыла. Тюрлю-тюрлю форумлада ол неча бу затны кыалай хайырлангырга болгугуна юйретедиле, бир бирлерине сынауларын айтадыла. Болсада биз жашуга, жамауатха кыайтыргга сыйогенле болушурга, алага багарга, сау этерге, наркотиклени жайылыуларын тыяргга хазыргъыз», - дегенди Ольга Удалова.
Ахыры 4-чю бетдеди.

Специалитни юйретилери

Ёмюрню кыысхартхан юч душман

Жарсыуга, адамны ёмюрю кыысхады. Аны уазайтюр ючюн а не затны эсте тутарга кереклисини юсюнден «Физкультурно-оздоровительный центр здоровья» кыураал учрежденияны врачы **Этезланы Фатима быллай айтады:**
-Рақ, ёнге эм жорек ауруула болмасала эдиле, аллимле айтханга кёре, хар инсанда да, бек аздан, сау ёмюр жашарга керекди. Адамны жыл санын метрикасы угъай, аны кыан тамырларыны хали кёр-позгенин хазна кёпле билмейдиле. Бирле жашлай окуна да кыарысуз болурга болукъдула, бирле уа жоз жылда да тиридиле. Кыан тамырла кенгерип эселе, саулык игиди, ала кыысылып эселе уа- иш осалды.
Кыан тамырланы кыысдырган не затды?
Биринчиси - ол тыютю-до, аны уун синильный кислота бла тенглешдиредиле. Аны бир тамы-чусын ичгенлей, адам 15 секунддан ёледи. Синильный кислотаны, никотинни да ёлтюрюрча ёлчечи бирди -0,08 грамм. Бир жолгга 25 сигаретни ичген адам онбеш секунддан жаш алады. Насыпха, алай бир киши да этмейди, аны себепли андан ёлген да жокъду.
Болсада ууланган а этедиле. Неден? Жылла бла тыютюн ичген адамны кыан тамырлары жукъарадыла, ахырында иш кыргы болады.

Шендоюголю медицина тыютюнну бир торлю хайры болмаганын шарт билдиреди. Ол угъай да, андан нервала, торлю-торлю органла, жорек-кыан тамырла ауруйдула деп ачыкълагандыла. Аны кыойган адамны кыаны аз-аздан игилене, алгыннгы халине кыайта барады, бир кесекден аны «ююлуп» башлаган органлары тап боладыла. Кыысха айтханда, тыютюн ичгенде кеслерин аз-аздан ёлтюр-едиле.
Экинчи душман - ичгиди. Кертиди, аны аз ичсенг, кыан баргъан тамырланы кенгертеди. Алай ючюнчю рюмкандан сора ала олсагы-ат кыысылып кыладыла.
Ичги ёнкеге жетеди да, ол наркоздача болады, башха замандан эсе осал ишлейди, газла кетмейдиле, адамны ичине углекислота артык жетишлей башлайды. Битеу ол затла адамны чархын кыарысузландырадыла, алай бла халны осалландырадыла.
Ичги - ол бурунгулу наркотикди, кыозгалган нерваланы шошайтыргга себеплик этеди, аны бла бирге ол калориясы кеп болган продуктду. Аны аз ичсенг, аны боласа, жылынаса. Болсада, жарсыуга, кыуру-

КЪАПЛАНЫ Марзият жазып алганды.

- Хызыр, кеп тренерле сабийлени юйретип башлардан алгга кеслери да жетишимли спортчула болгандыла, сен а бу ишге кыалай бла келгенсе?
- Школда эркин тутушуудан юйретген тренер Гузеланы Кямалны жашы Борисге жети жылдан жюрюк, олимпиадалагыа да кыатыла турганма. Алай андан ары жашауум спорт бла байламлы болур деп турмай эдим.
2004 жылда бийик билим алыргга Кыабарты-Малккар кыураал университети биология бёлюмине кире деп турганымлай, эллибиз Темиржанланы Суфиян Кыарачай-Черкес кыураал университетни магътаны бла ары жол тутамы. Анда информатика бёлюмге кирирге сюеме, алай жер болмай спорт факультетге барамы. Кыадар алай болур эди, ары тышгениме бир кюн да сокъурамгаганма.
2008 жылда Ростов шахарда студентлени арасында ЮФО-ну олимпиадасында акробатикадан бла брусъялада эршиу-

чи да, Ростовда болган олимпиададагы кыатышып, гимнастикадан алчы жерни аламы.
Аспирантураны бошаганында, сау болсунала, декан да, устазларым да сыйлы кёрип, университетде единоборстволандан эм гимнастикадан кафедраны башчысыны кыулуугуна чакырадыла. Алай жан-

Гузеланы Борис келип, билиминг да барды, тренерликни башла дегенин кыабил кёреме, алай районну таматалары, тийишли онгарыгъыз жокъдула деп, ишни бардыргыга кыоймадыла. Не болса да, элиме хайыр келтирип, ёсюп келген жаш тылюну юйретирге умуту уа юзмеген эдим.

кыабиргаларын, терезелерин салабыз. Жарсыуга, аны бла иш талай заманга тохтаиды. Кёпле болушурбуз дегенликке, арта аладан файда чыкмай кыала эди.
- **Алай эсе да, сен умутунгу юзмегенсе?**
- Элде ишсиз тургандан да хайыр жокъду, аны себепли, Нальчик шахар-

Устага
2015 жылны март айында башлап Ташлы-Талада ахшы адамланы кыыйнлары бла салынган спорт комплекс ишлеп башлаганды. Аны ачылыгы бла уллу муратына жетген Алтууланы Хакимни жашы Хызыр анда эркин тутушуудан тренер ишин бардырып тебирегенди.
Алай мында энди юйренип башлаган жашчыкыла, районде эршиулеге кыатышып, алчы жерлеге тийишли болганларын а кёпле эшиткен да этмегенди. Аны себепли бюгон спорт школду директору Алтууланы Хызыр бизни ушакъ нёгерибизди.

Жузеланы Борис келип, билиминг да барды, тренерликни башла дегенин кыабил кёреме, алай районну таматалары, тийишли онгарыгъыз жокъдула деп, ишни бардыргыга кыоймадыла. Не болса да, элиме хайыр келтирип, ёсюп келген жаш тылюну юйретирге умуту уа юзмеген эдим.

«Сохталарым кыуру чемпионла угъай, башха жануу бла да юлгюлю болсала сюеме»

де биринчи жерлени аламы. Бу жетишимден сора президент стипендияга тийишли этедиле. 2009 жылда, вузду да кызыл дипломгга бошап, аскерге хазырланып турганымлай, факультетни деканы Эбзеланы Магометни жашы Муратны эм башка преподавательлерими олуларга бла аспирантураны тилирлеп, окууруму андан ары бардырмамы. Экин-

гыз жаш болганым себепли ата-анамдан узакъ жашарга сыймедим. Алай бла тууган элиме кыайтам.
- **Спорт комплексни ишлерге уа кыалай ону этгенсе?**
- Аллаи муратым окууга киргенимден бери да бар эди. Ташлы-Талага кыайтанымда, сабийлени юйретирге он болмай, тренер ишин кыоуп турган

кыадарга ышанып кыалмай, мадар этерге керек болганны себепли элде эски почтаны орунуна спорт комплекс ишлерге умут этеме. Аны билеп, ол заманда спорт министрни орунбасары Аналаны Хусейни жашы Аслан себеплик этип, бизнесмен Алтууланы Кыазийни жашы Борис да кыурулуш керекле берип, эллиле да онгарына кёре болушуп,

кыабиргаларын, терезелерин салабыз. Жарсыуга, аны бла иш талай заманга тохтаиды. Кёпле болушурбуз дегенликке, арта аладан файда чыкмай кыала эди.
- **Алай эсе да, сен умутунгу юзмегенсе?**
- Элде ишсиз тургандан да хайыр жокъду, аны себепли, Нальчик шахар-

экинчиде уа - 16 жылгга дерди. Районда баргъан эршиуледе 9 майда кыатышты. Белгилерге сыйогенлерим куюендиле - Гузеланы Сафар бла Мурат. Ала эки кере да алчы жерлеге тийишли болган, кыаты кюрешген жашчыкыладыла. Юйренирге сыйоген абадан кыарындашчыклары бла гитчелери да келип кыарайдыла. Аланы спортха итингенлери бек кыууандырады.
- Бусагатда эм уллу проблемаладан бири - жаш тылюну наркотиклеге, башха аман кыылыккыла алданганды. Анга кыажу кюрешде спорт кыыйматты амаллдан бириди. Аны да эсе ала болурсуз?
- Спортка кеслери сыйоген келирге керекди. Ол а эм алгга тренерни борчуду. Хар бирине да сен чемпион болукъса деп, учундурганлай турамы. Жолда кёрип саламлашыргга чабып келсе, кёлом кётюрюледи. Спорт бла кюрештиргенден сора да, тегерегиме жыйып, кеп юлгюле да келтирип, алага бир бирге болушурга, игиледен юлгю алыргга, кыарындашлык этерге юйретеми.
- **Тренерни иштен бош заманында уа не бла кюресесе?**
- Элибизде Отарланы Омарны эмда халк жырларыны жырлаган «Ийнар» кыауумда эжиу этеме. Бусагатдагы жырладан эригип, эскилеге сыйоген тынгылаганла кепдюле. Тюрлю-тюрлю фестиваллагга, байрамлагга да барабыз. Кеп болмай «Мингиты» деген клип да жаздыргъанбыз.
- **Мындан ары кыаллай муратларын бардыла?**
- Сабийлени кыуру районда угъай, республикада, андан тышында болган турнирлеге элтир умутум барды. Ала, чемпионла болуп, берген дерслеримден да хайыр алып, юлгюлю адамла болганларын кёрюрге излейми.
Ушакъны **ТЕМУККУЛАНЫ Аминат** бардырганды.

«Бек осал ишлени баш сылтауу - ичги бла наркотикле»

Ахыры. Аллы 3-чю бетдеди.

Керахат затла

Исламда адамны башын хайран этген, аны санына заран салган затлага жууу кылаштырган жарамайды. КЪМР-ни къадыи - республиканы Муслиманлары дин управленисны башчысыны биринчи орунбасары Мисирланы Хызыр хажи бизге айтханыча, Къуранда, Мухаммат фэйгъамбарны хадислеринде да ичги, адамны башын хайран этген затлары барысы да харам болганлары тохташдырылады.

-Кёбюнде эсиртгенни бир тамычысы да харамды, деп айтылады алада. Алай бла бир тюрлю ичги затны да хайырланьрга жарамайды. Бюгюн а ала кеп тюрлюдөле: сыра, аракы, чагъыр, башхалары да.

Аланы хар бирини эсиртген кючлери башхадыла, алай ол тергелмейди, аланы барына да эркинлик берилмейди. Аллах барыбызны да бумамлык ишледен керн этсин, ол жолда болганлары да тюзетсин, - дейди ол.

Къадий наркотикле ичгиден да аман болганларын чертеди. Дарманланы наркотикнича ичюу, улуу затланы ийисуеу, аланы уколча салыу, тютюнца тартыу - ала бирча харам затладыла. «Къуранда

адамны башын хайран этген зат битеу кир ишлени анасыды деп айтылады», - деп къошханды дин къуллукъчу. Сёзлерине шагъатха уа Мисир улу быллай юлгюу келтиргенди. «Бу бизни ата-бабаларыбыздан келген таурухду, - дейди ол. - Бир жашха не адамны ёлтюр, не да зийна эт, не да аракы ич, деп юсюне сюелгендиле. Ол мурдар къалай болайым, зийна да къалай этэйим, андан эсе аракы ичэйим да жанымны къутхарайым деп сагъыш этеди.

Жаш, кеф болуп, башы кетип, адам да ёлтюргенди, зийна да этгенди. Ма ол магъанада айтылады адамны шашдырган, сезимин тюрлендирген затла битеу кир ишлени да сылтауу деп».

Башларын ичгиден алмай, аракы ючюн урларга, мурдарлык этерге да угъай демегенле шёндю бизни миллетни бек улуу жарсыуларыдыла, деп чертеди Мисирланы Хызыр. «Юсюн-башын да кир этип, хуна тубюнде аууп айлангандан эриши зат болурму? Бирле мен эсирмейме, адамга хата этмейме, бирзчык уртайма деп да тохтадыла. Алай ол кесине сылтаула излейди. Башында айтханымча, кеплюке адамны эсиртгенни бир тамычысы да харамды», - дейди Хызыр хажи.

Жаннет - ананы

аякъ тубюндеди

Андан сора да, дин тиширыу-гъа, энчи уа анагъа, хурмет этерге, аны сыйларга юйретеди. Былайда Мухаммат фэйгъамбарны ишлеринден бирин юлгюу келтирлик эдим. Биреу ислам динни алганды, алай анасы уа, унамагъанлай, ташлагъа табынып турганды. Жаш фэйгъамбарга, аны ол ишлерине тарыгып, юч-тёрт кере да келгенди. Алай ол аны артка къайт да, дининги тут, ананга да дууа эт деп, ашырып турганды.

Бир жол а ол жаш, юйюне бара, кенген окъуна да анасы ислам динне киреги хазырлана турганын эшитгенди. Ма керемисиз, Мухаммат фэйгъамбар жаш адамга ананг бла уруш дегенденди, аны ур да ёлтюр деп юйретмегенди. Жаланда ол сени анангды, Аллахдан тилек эт деп юйретгенди», - деп хазарлаганды къадыи.

Жаннет ананы аякъ тубюндеди, деп айтылады хадисде. Ол ананы сыйы улуу болганына шагъатлык этеди. Дагында Мисирланы Хызыр исламда болган быллай шартны да келтиредди юлгюге. Бир эр киши фэйгъамбарны заманында анасын боюнуна алып, анга хаж къылдыр-

ганды. Ол аны юсюнден Мухамматха айттып, анамманга салган къыйынындан къаллай бирин жуудурганма деп сорганында, ол а: «Ол сени къарынында бир кюн жюрюткен къыйынын да къайтаралмагъанса», - дегенди.

-Динде анагъа, тиширыу-гъа къаллай сый, намыс этилгенни айттып бошарма деп да жокъду, аллай улдуу ол. Аллахха табынуу, анга ийнанмакълык бла анасына бла атасына бойсунуу бир даражагъа салынадыла. Алай бююнлюке уа, жарсыу-гъа, атасына-анасына бойсунмагъанла, анам намаз этмейди деп къолундан азык ашамагъанла, юйлеринден къачханла да бардыла. Энди уа ёлтюргенге да жетгенди. Битеу бу затла бек жарсылуу ишледиле, - дейди къадыи.

Наркотикле, ичги миллетбизни бузуп барадыла. Аны алайгычына даулаштырыкъла да болмазла. Алай жаш адамла аланы аманыкълары кеслери ангыламаса, профилактика, ангылатыу ушакъла болушурламы? Дагында бу улуу затла элерибизде, шахарлада да кенг жайылса, сора он, жыйырма жылдан бизни миллет къаллай халгъа жетер?

ТИКАЛАНЫ Фатима.

БОЛУМ

Бёрюле фермалагъа чабадыла

Ново-Ивановское элни къатларында, Урван черекни сол жагъасындагъа агъачда бёрюле айлангандары белгиле болганды. КЪМР-ни Табийгъат байлыкъла эм экология министрствосуну департаментини уучу инспекторладан, ол тийреледе жашагъанладан да энчи бригада къурагъанды. Алай бла тёрт бёрю эмда шакал ёлтюрюлгендиле. Ве-домствону оноучулары жа-

мауат инспекторлагъа эмда элден уучулагъа бёрюлени, шакалланы да санларын азайтыу-гъа себеплик этгенлери ючюн ыразылыгъын билдиредиле.

Арт заманлада фермерледен бла эллиледен жыртыкъла малларына улуу халеклик салганларына тарыгыула кеп болгандыла. Аны бла байламлы башында сагъынылгъан министрствосу

энчи буйрукъ чыгъарганды. Анга кёре департамент агъачлада зараллы жануарларны санын азайтыу мадарларын этеди. Аны бла бирге эллилени араларында ангылатыу ишни да дайым бардырады, деп билдиргенди. КЪМР-ни Табийгъат байлыкъла эмда экология министрствосуну

Люба АДИЛОВА.

Футбол

Жангы союз къуралганды, алай ол борчун толтуралырмы

Быйыл январьны башында КЪМР-ни Футбол союзу деген жангы организация къуралганды. Аны баш мурагы - бу сферада тюзлюкню тохташдырууду эмда анга кытышханланы жумушларын тынгылы жалчытууду. Ызы бла болган конференциягъа таматлык этген «Мамлюки» ветеран клубну башчысы Мухаддин Аркасов ангылатханнга кёре, ол футболдан эндиге дери ишлеген биригинуу толтуруучу комитетине киргенди, алай аны бир жыйылыуна да къатышмагъанды, ала бардырылган да этмегендиле.

«Ол кеси да федерация угъай, монархия эди. Боловну бир кере сёккен эдим да, андан сора мени битеу жерден чыгъаргандыла. Кертисин айтханда, ишчи байламлыкъла башха тюрлю къурадыла деп, оюумум алайды, - дегенди ол.

Бу союзу президентине «Спартак-Нальчик» сабий-жаш телю спорт школу директоруну орунбасары Таймураз Тарканов айырылганды. Толтуруучу комитетге уа регионну хар районундан онбеш келечи киргендиле.

Кесибибизни энчи сейирлерибизни бир жанында къояргъа юйренирге керекбиз

Азамат ХАРАЕВ, конференцияны делегаты, «Велес» футбол клубну баш тренери:

-Быллай конференция 2009 жылны январьында да бардырылган эди. Анга башчылыккы КЪМР-ни Правительствосуну Председатели Ярин этген эди. Анда жангы устав къабыл кёрюлгенди, федерацияны толтуруучу комитети кертилгенди эмда аны совети къуралганды. Анга битеу район администрацияланы бла жер-жерли спорт комитетлени башчылары, министрстволаны келечилери да киргендиле.

Бу жыйылыудан сора барыбыз да къарал энди болушуп башларыгына, власть асламлы футболну проблемаларына эс бурлу-гуна ийнанган эдик. Алай бир кесек заман да озгунчу, битеу бу ишле башха умут бла этилгенлерин ангылагъанбыз. Къуллукъчула- гъа жангыз да федерал целевой программа сейир эди. Футболдан федерацияны президентине Мухамед Эздеков сайланганды, Хасин Болов а вице-президент болганды эмда любитель футбол лигагъа башчылыкъ этип тебирегенди.

Ярин кетгенден сора футбол унутула башганды. Андан сора да, бир конференция болганды дей эдиле, алай не мен, не мени нёгерлерим анга къатышмагъандыла. Баям, ол къагытта ётгенди.

- Сиз да Ярин футболгъа артыкъ бек кыйгъырмагъанмы сунасыз?

- Ол, башха ишге кёчюп, республикадан кетгенден сора аны юсюнден ушамагъан затла айтылгандыла. Мен аны тюзге санамайма. Къысха кезиюно ичинде ол кеп затха къармаштырга кирешгенди, кеп башламчылыгы да бар эди, алай аланы заманы жетмегени ючюн толтуралмагъанды.

- Жангы Футбол союздан а не сакълайсыз?

- Аны уставына къарагъанда да, жаратханма. Аны мурдор халда къабыл кёрюп, арта уа, керек болса, тюзетиуле кийиреги жарарыкъды.

- Кемчиликтерин бардыла?

- Угъай, алай даулашлы жерле уа тубейдиле.

- Сёз ючюн?

- Президентни беш жылгъа угъай, тёртеге не да андан азгъа айырсакъ да тамамды. Былайда башха делегатлары да оюмларын сурагъа керекди. Бир адамны союзуна башчысына кеп кере салынуу да огурамайма, бу къуллукъну бир бири зындан эки кере толтурса жетеди. Сора КДК-гъа толтуруучу комитеттен адам кирмегзе керекди, ол бир органга, бир инсанга да бойсунмагъан организация болурга тийишлиди.

- Къурау комитетте конференциягъа эллиден аслам командалы келечиси келлики, деген эдиле. Болсада аллай бир адам жыйылганга ушамайды.

Виктор ШЕКЕМОВ.

САКЪ БОЛУГЪУЗ!

Амалны билсенг, кесинг алдатмазса

Бююнлюке Россейде, ол санда Къабарты-Малкъарда да, хыйчаланы ётюрюклерине ийнанып, мюлюк-сырсыкълыкъ къалганланы саны кёпден-кёп болуп барады. Илму-техника айныгыны бла бирге уа жашаугъа жангы технологияла сингдирилди барадыла. Хыйлачыла да аланы хыйранлыгъына угъай демеидиле. Адамланы алдап, ачха къоллу болуучу жангы амалларын табадыла. Сёз ючюн, мобилный телефонну, компьютерлени болушукълары бла

этилген хыйлалыкъланы тинтирге аны этген адам Россейни башха регионларында жашагъаны, къыралдан тышында окъуна «ишлегени» чырмайды. Алай бла амаллыкъчыла жууапха тартылмай къалган кезиюле да болуучудула.

Болсада ала хайырланган мадарланы билип, аланы ётюрюклерине ийнанмай, тюз акъыл эте билсек, аланы тохтатырга онг боллукъду. Бек алгъа уа хар бирибиз да сакъ болурга борчулубуз.

БУ ЗАТЛАНЫ БИЛИРГЕ ТИЙИШЛИДИ:

Хыйлалыкъланы тюрлюлери	Аладан сакъланыууну мадарлары
Сизге белгиле болмагъан биреулен, мобилный телефонугъуа сёлешип, жуукъ адамгъыз авария этип, полициягъа тюшгенди, аны эркин этер ючюн а ачха керекди, деге боллукъду.	Сакъ болугъуз! Сабырлыгъыгызы тас этмегиз. Жалган полициячылагъа кыоркъгъаныгызы сездирмегиз. Аны бла бирге уа анга жууугъузуну юсюнден соруула беригиз. БЕК АЛПА УА АНЫ КЕСИНЕ СӨЛЕШИП, ХАЛИН БИЛИГИЗИ!
Банк картагъыз ишлемейди, аны сылтауун билер ючюн бу телефон номерге сөлешигиз, деген СМС билдириу келирге боллукъду.	Эсигизде болсун: Россейде битеу банкла да банк картала бла байламлы операцияланы телефон бла бардырмайдыла. Бир тюрлю келишмеулук, техника чырмаула чыкъган эселе уа, паспорт-тузууну да алып, банкга келиригибизни тилерикдиле. СИЗГЕ АЛПАЙ БИЛДИРИУ КЕЛГЕН ЭСЕ УА, АНДА БЕЛГИЛЕНГЕН ТЕЛЕФОН НОМЕРГЕ АХЫРДА СӨЛШМЕГИЗИ! ДОКУМЕНТЕРИГИЗНИ АЛЫП, БАНКГА БАРЫГЪЫЗИ!
Телефон бла сөлешип не да СМС билдириу жиберип, сиз ачха саугъа къытханысыз, алай аны алыр ючюн а телееу этерге тийишлиди, деге да боллукъдула.	Терк окъуна байыкъланырыкъма деп, кесигизни алдатмагъыз.
Сатып алган дарманла, медицина препаратла ючюн компенсация этилге тийишлиди, алай биринчиден ачха берирге керекди, деп да сөлешедиле.	Бююнлюке Россейде дарманла сатып алганлагъа компенсация беруу жаны бла законла жокъдула. Къоранчыны артада къайтарыну юсюнден оному суд органла чыгъардыла. Алай аны юсюнден а тийишли документле жарашдырылып, адамны жашаган жерине жибериледиле. РФ-ни Ара Банканы оноучусуна, РФ-ни Правительствосундан сөлешеме дегенлеге тынгламагъыз. АЛПАЙ ШАРТЛАНЫ ЮСЛЕРИНДЕН ПОЛИЦИЯГЪА, СОЦИАЛЬНЫЙ КЪОРУУЛА ОРГАНЛАГЪА БИЛДИРИГИЗИ. СИЗГЕ СӨЛШЕГЕНЛЕГЕ АЧХА АХЫРДА БЕРМЕГИЗИ!
Юйюгюгзе цыганлыла келип не да ала сизни орамда тохтатып, таш салайым, жашууну айтайым деселе, алагъа ийнанмагъыз!	Аланы къатыгызыгъа да кыймагъыз! Адам да кермеген, таша жерге барайыкъ деселе, ызларындан бармагъыз, болушукъ излеги.
Халкыны жумушларын толтуруу жаны бла сферада ишлеген адамдан, товарны юйге жетиргенде, телефон номерге ачха салыгъыз, аны артада къайтарырма, деп тилеген кезиюле да болуучудула.	Ачхасыз къалыргъа сыймей эсегиз, сакъ болугъуз. Танымагъан адамланы телефон номерлерине ачха салмагъыз. ЫРЫСХЫГЪЫЗГЪА ИЕ КЕЗДЕН КЪАРАГЪЫЗИ!

Себеплик

Хайырлы шагъырейлик

«Эркин болуучу школуну» чеклеринде Россейни УФСИН-ини 1-чи номерли следствие изоляторунда юйрениуле бардырылгандыла. Анга Нальчик шахарны халкыны иш бла жалчытуу жаны бла арасыны келечилери да чакъырылгандыла.

Тобешуге жуукъ кюнде эркин болурга хазырланган тутмакъла къатышхандыла. Алагъа уа бек алгъа иш излерге тюшерикди. Алай башлары сюдлюк болгъанлагъа уа ол кыйын ишледенди, болсада ол жамауат жашаугъа къайтынуу баш амалларындан бириди.

Халкыны иш бла жалчытуу жаны бла араны келечилери бююнлюке Нальчикде къаллай усталыкъла изленгенлерини, ала тутмакълагъа къаллай болушукъ этгенлерине юслеринден билдиргендиле. Дагында юйрениулеге къатышханла профориентация тинтилууден да ётгендиле. Ахырында ала къонакълагъа соруула бергендиле.

КЪМР-де УФСИН-ни пресс-службасы.

Прокуратура

Хыйла бла табылгъан ахчаны къайтарыгъа тюшерикди

Чегем районну сюдоу прокуроруну къыралгъа этилген къоранчыны къайтарыну юсюнден эсгертиуюн тюзге санагъанды.

Чегемни район сюдоу РФ-ни Уголовный кодексини 159.2-чи статьясыны 3-чю кесегине бузукълыкъ этгени ючюн терленген тишириу-гъа ачылган ишни тинтип бошагъанды.

Тохташдырылганыча, ол акционер обществолардан бирини директору эди. 2013 жылда апрельден июльгъа дери кезиуде малчылык бла кирешгенди. Субсидия къоллу болур мурат бла муниципалитетде халкыны иш бла жалчытуучу арагъа жалгъан документле бергенди.

Алай бла предпринимательни счётуна 588 минг сом ётдюрюлгенди. Хыйлалыкъ бла алгъан ачхагъа ол ишти жерле къурамагъанды, аны кеси кереклерине къоратханды. Алай бла къыралгъа заран салгъанды.

Сюд тишириууну терлигин тохташдырып, аны эркинлигин условно бир жылгъа сыйырыгъа деген оному чыгъарганды. «1941-1945 жылда Улуу Ата журт урушда Хорламы 70-жылдыгына амнистия бардыруну юсюнден» РФ-ни Къырал Думасы 2015 жылда 24 апрельде чыгъарган 6576-6 ГД номерли бегимге тийишлиликде предприниматель жууапдан эркин этилгенди.

Чегем районну прокурору Мокъаланы Сослан Россейни бюджетине 558 минг сом, республикалы бюджетте да 29,4 минг сомну къайтарыгъа кереклисини юсюнден эсгертиу этгенди. Суд аны къабыл кёргенди.

Бизни корр.

УЧРЕДИТЕЛЫЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЕГИЯ:
ЖАНГОРЗАЛЛАНЫ Нажабат
(баш редактору орунбасары)
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редактору орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь)
ТИКАЛАНЫ Фатима
(жамауат-политика жашау бёлюмюна таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:
Редактору приёмнай - 42-63-01.
Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82.
Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62, Корректорла - 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БӨЛҮМЛЕРИ:
Жамауат-политика жашау - 42-67-68, 42-24-02.
Культура - 42-75-82.
Социальный-экономика - 42-66-73, 40-59-18.
Жангылыкъла эм спорт - 40-39-93, 42-66-71.
Окыучула бла байламлыкъла журтютуу эм реклама - 42-37-94.
Тилманча - 47-31-28. Энци корреспондент - 42-68-72. Бухгалтерия - 42-30-87.
Операторла - 40-28-49, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагыт журтюмейди. Кюл жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артка къайтарылмайдыла.

Газетде басмаланган материалда айтылган оюмла редакцияны оюму бла келишимге боллукъдула. Алада айтылган хар зат ючюн

Россей Федерацияны Басманы юсюнден законун тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторлардан 400 газет тизинден (машичка бла жазылган 5-6 бет) кепню алмайды.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликтерин къоруулауу жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июнда регистрация этилгенди.

Регистрация номер—Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КЪМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла къырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Тетраграф» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин аты проспекте, 33

Газетлени ислерине тапдыруу ючюн КЪМР-ни почта связыны федеральный Управленисы жууаплыды. Телефонла: 76-01-28, 76-01-10

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КЪМР-ни «Роспечать» акционер обществосу жууаплыды. Телефон: 42-69-34

Номерге графикте кере 19,00 сагъагъа кюл салынады. 20,00 сагъагъа кюл салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИНИ ЧЫГЪАРГАНЛА:
Байсыланы Мариян - дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретары орунбасары;
Геляланы Валентина - (1, 2 - чи бетле), Бийчеккуланы Жаннета - (3, 4 - чи бетле) - корректорла.

Тиражы 2050 экз. Заказ № 165
Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин аты проспекте, 5
электрон почта: elbor_50@mail.ru